

daki mesire yerlerini anlatan şiirleri onun en güzel manzumeleri içinde sayılır. Bununla birlikte birinci sınıf Abbâsî şairleri arasında yer almasını sağlayan şiirleri methiyeleridir. Methiyelerinin nesib bölümündeki gazellerini geleneğe uyararak nazmetmiştir. Gazelden övgüye geçişte büyük ustalık göstermiş, berâat-i tehalus için güzel örnekler ortaya koymuştur. Mahmûd Saffet b. Mustafa Ağa es-Sââtî şairin divanından seçtiği bazı şiirleri yayımlamış (Kahire 1278, 1298), daha sonra Enîs el-Makdisî, Süleymaniye Kütüphanesi nüshasını esas alıp Suriye ve Mısır nüshalarıyla karşılaştırarak eseri geniş bir mukaddimeyle birlikte neşretmiştir (I-II, Beyrut 1938-1939). İbnü's-Sââtî'nin ayrıca *Mukaṭṭa'âtü'n-Nîl* adlı küçük bir divanı olduğu kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Bahâeddin İbnü's-Sââtî, *Divân* (nşr. Enîs el-Makdisî), Beyrut 1938-39, neşredenin girişi, I, 15-44; II, 174; Münzirî, *et-Tekmile*, II, 142; İbn Ebû Usaybia, *Uyûnû'l-enbâ*, Beyrut 1981, III, 301-302; İbn Hallikân, *Vefeyât*, III, 395-397; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Ğuşûnû'l-yâni'â fi meḥâsinî şu'arâ'l-l-mi'etî's-sâbi'a* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî), Kahire 1977, s. 118-130; Zehebî, *A'lâmü'n-nûbelâ*, XXI, 471; a.mlf., *el-lber*, V, 11; Yâfiî, *Mir'âtü'l-cenân*, IV, 5; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, V, 13; Mehmed Zihni Efendi, *Kitâbü't-Terâcim*, İstanbul 1304/1887, s. 62-63; Brockelmann, *GAL*, I, 298; *Suppl.*, I, 456; C. Zeydân, *Âdâb* (Dayf), III, 20; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mü'ellifîn*, VII, 92; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), V, 150; Ömer Feruh, *Târîhu'l-edeb*, III, 440-442; Nevzat H. Yanık, "Suriyeli Meşhur Şair İbnü's-Sââtî", *EFAD*, sy. 21 (1995), s. 127-156; H. Suter - [J. Vernet], "İbn al-Sâ'âtî", *Eİ²* (Fr.), III, 945.

NEVZAT H. YANIK

İBNÜ'S-SÂÂTÎ, Fahreddin (فخرالدين ابن الساعاتي)

Fahrüddin Rıdvân b. Muhammed
Ali b. Rüstem el-Horasânî es-Sââtî
(ö. 618/1221 [?])

Hekim ve vezir.

Dimaşk'ta doğdu; aslen Horasanlı bir aileye mensuptur. Bir muvakkit olan babası aynı zamanda saat yapım ve onarımıyla uğraştığı için İbnü's-Sââtî nisbesiyle tanınmıştır. Radyüddin er-Rahbî ile Dimaşk'a gelen Fahreddin el-Mardî'nin tıp, Tâceddin el-Kindî'den edebiyat okudu. Şiir ve mûsikîyle ilgilenmesinin yanında yüksek seviyede mantık ve felsefe bilgisine de sahipti.

Eyyübî hânedanından I. el-Melikü'l-Âdil'in oğlu el-Melikü'l-Fâiz'in veziri, diğer oğlu el-Melikü'l-Muazzam İsâ'nın hem

veziri hem özel hekimi olan İbnü's-Sââtî çok zeki ve ihtiras derecesinde ilme düşkün bir kimse idi. Yâkût el-Hamevî birkaç defa onun meclisine katıldığını belirtir ve 618'de (1221) Dimaşk'ta vefat ettiğini söyler (*Mu'cemû'l-üdebâ*, XI, 142); öte yandan Bağdatlı İsmâil Paşa 620'de (1223), Heinrich Suter ve Sarton ise 620-630 (1223-1233) yılları arasında öldüğünü söylemektedirler. Babası gibi saat yapım ve onarımını iyi bildiği anlaşılan İbnü's-Sââtî'nin, babası tarafından yapılarak Dimaşk'ta Bâbü Ceyrûn'a (Bâbü's-Sââtî) konulan saatin bakım ve onarımı için yazdığı *İlmü's-sâ'ât ve'l-amelü bihâ* adlı eseri günümüze ulaşmış ve Muhammed Ahmed Dehmân tarafından başka risâlelerle bir arada yayımlanmıştır (Dimaşk 1402/1981). İsmâil b. Rezzâz el-Cezerî'nin eseriyle birlikte ilk İslâm saatleri konusunda önemli bir kaynak sayılan bu kitabın Almanca özet tercümesini Eilhard Wiedemann ve Fritz Hauser yapmıştır ("Über die Uhren im Bereich der islamischen Kultur", *Nova acta academiae naturae curiosorum*, C, Halle 1915, s. 176-266). Kaynaklarda onun, tıpta geleneğine bağlı olduğu İbn Sînâ'nın *el-Kânûn fi't-ṭıbb*'ine bir hâşiye ve *Kitâbü'l-Külenc*'ine bir tekmile yazdığı, ayrıca *Kitâbü'l-Muhtârât* adı altında Arap şiirinden seçmeler yaptığı zikredilmektedir (İbn Ebû Usaybia, s. 662).

BİBLİYOGRAFYA :

Yâkût, *Mu'cemû'l-üdebâ*, XI, 141-143; İbn Ebû Usaybia, *Uyûnû'l-enbâ*, s. 661-662; Suter, *Die Mathematiker*, s. 136-137; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 369; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mü'ellifîn*, IV, 166; Sarton, *Introduction*, II, 631-632; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), III, 27; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, III, 192; H. Suter - [J. Vernet], "İbn al-Sâ'âtî", *Eİ²* (İng.), III, 921; Ebû Muhammed Vekîlî, "İbn Sâ'âtî", *DMBİ*, III, 654-655.

MAHMUT KAYA

İBNÜ'S-SÂÂTÎ, Muzafferüddin (مظفرالدين ابن الساعاتي)

Ebü'l-Abbâs Muzafferüddin Ahmed
b. Ali b. Tağlib
el-Ba'lebekî el-Bağdâdî
(ö. 694/1295)

Hanevî fakihî.

Aslen Ba'lebekli olup 10 Zilkade 651 (1 Ocak 1254) tarihinde Bağdat'a bağlı Der-tenk'te dünyaya geldi (Nâcî Ma'rûf, I, 88). Ziriklî'nin Ba'lebek'te doğduğuna dair verdiği bilgi doğru değildir. Astronomiye ilgilenen ve saat imalâtçısı olan babası

na nisbetle İbnü's-Sââtî diye tanındı. Babasının Bağdat'ta Müstansırıyye Medresesi'nin giriş kapısı üstündeki saati de yaptığı yahut bakımıyla görevli olduğu kaydedilir. Daha sonra ramazan ve kurban bayramlarında Müstansırıyye'de hutbe okumakla görevlendirilmesi ve bunun için de Hâşimî-Abbâsî soyundan gelme şartının aranması sebebiyle bu aileye mensup olduğu belirtilmektedir (*a.g.e.*, I, 84).

İbnü's-Sââtî Bağdat'ta öğrenim gördü. Zahirüddin Muhammed b. Ömer en-Nevcâbâzî, Ebû'l-Berekât en-Nesefî, İbnü's-Saykal el-Cezerî diye tanınan Ebû'n-Nedâ Meâd b. Nasrullah el-Harânî gibi âlimlerden ders aldı. Özellikle fıkıh, fıkıh usulü, kelâm, Arap dili ve edebiyatı dallarında yetiştii. Muvaffakiyye ve Müstansırıyye medreselerinde müderrislik yaptı. Talebeleri arasında Tâceddin İbnü's-Sebbâk diye tanınan Ali b. Sencer el-Bağdâdî, oğlu Mecdüddin İbnü's-Sââtî, kızı Fâtıma ve Rükneddin es-Semerkindî'nin adları geçmektedir. Leknevî'nin, doğum tarihini (661/1263) vefat yılı olarak kaydettiği Ali b. Sencer el-Bağdâdî'yi (ö. 750/1349 veya 755/1354) onun hocası olarak göstermesi (*el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 26, 121) doğru değildir. İbnü's-Sââtî, Rebîülevvel 686'da (Nisan-Mayıs 1287) Kâdikudât İzzeddin İbnü'z-Zencânî'ye nâib oldu. 4 Cemâziyelevvel 694 (22 Mart 1295) tarihinde Bağdat'ta vefat etti ve Cüneyd-i Bağdâdî'nin kabri yanında defnedildi. Zamanında Hanevî mezhebinin önde gelen simalarından biri olan İbnü's-Sââtî, fıkıh ve usulüne dair kaleme aldığı iki eseri ve güzel yazısıyla tanınmıştır. Fıkıh usulüyle ilgili eserini şerheden çağdaşı Şemseddin Muhammed b. Mahmûd el-İsfahânî onu takdirle anar, yine fıkıh ve usulü konusunda iki önemli eser yazan Mâlikî âlimi Cemâleddin İbnü'l-Hâcib'den daha zeki olduğunu belirtirdi.

Eserleri. 1. *Mecma'u'l-bahreyn ve mülteka'n-neyyireyn*. Hanevî fıkıh literatüründe Mevsilî'nin *el-Muhtâr*, Ebû'l-Berekât en-Nesefî'nin *Kenzü'd-dekâ'ik* ve Tâcüşşerîa'nın *Vikâyetü'r-rivâye*'siyle birlikte "mütûn-i erbaa" diye anılan dört temel kitaptan biri olup Kudûrî'nin *el-Muhtaşar*'ı ile Ebû Hafs en-Nesefî'nin *el-Manzûmetü'n-Nesefiyye* adlı eserinin bir araya getirilmesiyle telif edilmiştir. Önsözde bu iki eserin birer deniz ve ışık, kendi kitabının da bunların birleştiği ve birbirine kavuştuğu yer olduğunu belirten müellif esere bu özellikleri ifa-